

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Федоренко Олени Іванівни на дисертацію
Мірошніченка Анатолія Анатолійовича
на тему: «Методика формування фахових командирських
компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі
вивчення загальновійськових дисциплін», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання
(загальновійськові та військово-спеціальні дисципліни)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою. Політичні, економічні та соціальні перетворення, які мають місце в сучасному суспільстві, створюють принципово нову ситуацію як у військовій сфері загалом, так і в системі вищої військової освіти. Перед педагогічною наукою постало нове завдання розроблення нових підходів до організації фахової підготовки офіцерів-прикордонників, посилення її практичного складника зумовлене об'єктивними, соціально значущими факторами, пов'язаними із трансформаційними змінами в українському суспільстві, які супроводжуються деструктивним впливом нових видів загроз та ризиків національній безпеці (особливо у прикордонній сфері). Від професійної компетентності офіцерів залежить ефективність виконання ними службових завдань. Особливого значення надається формуванню спроможності майбутніх офіцерів-прикордонників керувати підпорядкованим підрозділом в умовах динамічної обстановки на державному кордоні.

Актуальність дослідження підсилюється низкою суперечностей, які виявив дисертант в процесі опрацювання літературних джерел, а саме: між сучасними потребами суспільства у кваліфікованих офіцерах-прикордонниках з належним рівнем фахових командирських компетентностей і невідповідними цим потребам педагогічними умовами у вищих ~~військових навчальних~~

№ 9	Вх. № 1560
06 - 04	20 18 р.
ПІДЛІТ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
НАДІСЦІ Ім. В. Хмельницького	

зкладах (ВВНЗ); між необхідністю розроблення методики формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін і недостатньою увагою до цього питання педагогічної теорії та практики; між необхідністю цілеспрямованого формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників і нерозробленістю навчально-методичного забезпечення цього процесу. Позитивним є те, що дисертаційне дослідження спрямоване на усунення визначених суперечностей.

Дослідження проведено відповідно до плану наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького в межах науково-дослідної роботи «Формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників» (шифр 217-0070 І). Роль здобувача у виконанні цієї роботи полягає у з'ясуванні сутності та структури фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників, розробленні методики їх формування.

Тему дисертації затверджено вченою радою НАДПСУ (протокол № 14 від 03.06.2013) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 30.09.2014).

У дисертаційному дослідженні автор поставив за мету обґрунтувати й експериментально перевірити методику формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін.

2. Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів роботи полягає у тому, що автором:

уперше обґрунтовано педагогічні умови (використання можливостей загальновійськових дисциплін у розвитку мотивації курсантів до формування фахових командирських компетентностей; застосування форм і методів

інтерактивного навчання на заняттях із загальновійськових дисциплін; оновлення змісту загальновійськових навчальних дисциплін відповідно до сучасних викликів і загроз оперативно-службовій діяльності; спрямування діяльності курсантів на самовдосконалення фахових командирських компетентностей у процесі вивчення загальновійськових дисциплін) і розроблено методику формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін;

удосконалено: зміст критеріїв сформованості фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників та їх показники: мотиваційно-пізнавальний (показники: ставлення до засвоєння практичної частини блоку загальновійськових дисциплін, усвідомлення важливості фахових командирських компетентностей у майбутній професійній діяльності, прагнення до їх самовдосконалення); навчально-результативний (показники: засвоєння змісту загальновійськових дисциплін, обізнаність із формами і способами застосування командирських умінь та навичок, здатність до прийняття командирських рішень у повсякденній діяльності); діяльнісно-поведінковий (показники: здатність до самовдосконалення фахових командирських компетентностей у професійній діяльності, здатність оцінювати фахові командирські компетентності – власні та молодших колег, уміння формувати фахові командирські компетентності у молодших колег); характеристику рівнів сформованості цих компетентностей (високий, середній, низький);

набуло подальшого розвитку розуміння сутності фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників як сукупності знань, умінь, навичок, професійно-особистісних якостей, а також досвіду командирської діяльності, набутих у процесі фахової підготовки, що забезпечують здатність здійснювати командування (керівництво) підпорядкованим підрозділом шляхом використання наданих повноважень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблено програму реалізації методики формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін «Школа командирської майстерності», удосконалено зміст навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни «Тактика загальновійськових підрозділів» з метою активізації формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників. Розроблено методичні рекомендації науково-педагогічному складу щодо формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін, а також «Порадник майбутньому командирі».

Матеріали дослідження можуть бути використані у фаховій підготовці персоналу ДПСУ, під час викладання загальновійськових дисциплін («Тактика загальновійськових підрозділів», «Тактико-спеціальна підготовка», «Основи бойового забезпечення», «Воєнне мистецтво у війнах та збройних конфліктах», «Стройова підготовка», «Статuti Збройних Сил України та їх практичне застосування»), для розробки програм стажування курсантів у підрозділах (органах) охорони державного кордону.

Розроблені у дослідженні методика й методичні рекомендації за умов адаптації можуть бути використані в освітньому процесі ВВНЗ різних відомств під час викладання загальновійськових дисциплін, а також для проведення занять із різними категоріями персоналу, на курсах перепідготовки і підвищення кваліфікації, у системі професійної підготовки майбутніх офіцерів військових формувань та правоохоронних органів.

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Військової академії, м. Одеса (акт реалізації від 03.10.2017), Національної академії Національної гвардії України (акт реалізації від 13.11.2017), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт реалізації від 05.09.2017), Навчального центру

Державної прикордонної служби України імені генерал-майора І. Ф. Момота (акт реалізації від 14.12.2017).

3. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми і ступінь її розробленості, визначено, об'єкт, предмет, мету, завдання наукового дослідження.

У першому розділі – «Формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників як педагогічна проблема» – з'ясовано стан проблеми дослідження, висвітлено теоретичні основи формування професійної компетентності фахівців; визначено сутність і зміст фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників.

Заслуговує на увагу визначення автором сутності фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників як сукупності знань, умінь, навичок, професійно-особистісних якостей, а також досвіду командирської діяльності, набутих у процесі фахової підготовки, що забезпечують здатність здійснювати командування (керівництво) підпорядкованим підрозділом шляхом використання наданих повноважень.

У другому розділі – «Методичні основи формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін» – визначено критерії, показники й охарактеризовано рівні сформованості фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників; проаналізовано стан сформованості цього феномена; визначено педагогічні умови й розроблено методику формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін.

Критеріями сформованості фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників є: мотиваційно-пізнавальний (показники: ставлення до засвоєння практичної частини блоку загальновійськових

дисциплін, усвідомлення важливості фахових командирських компетентностей у майбутній професійній діяльності, прагнення до їх самовдосконалення); навчально-результативний (показники: засвоєння змісту загальновійськових дисциплін, обізнаність щодо форм і способів застосування командирських умінь і навичок, здатність до прийняття командирських рішень у повсякденній діяльності); діяльнісно-поведінковий (показники: здатність до самовдосконалення фахових командирських компетентностей у професійній діяльності, здатність оцінювати фахові командирські компетентності – власні й молодших колег, уміння формувати фахові командирські компетентності у молодших колег).

Безперечно, конструктивною складовою дисертаційної роботи слід вважати розроблену дисертантом методику формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін «Школа командирської майстерності», яка складається із цільового, організаційного, змістового і результативного компонентів.

Про ефективність обґрунтованих педагогічних умов свідчить позитивна динаміка рівнів сформованості фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників за результатами констатувального та формувального етапів експерименту. Достовірність теоретичних положень і практичних результатів дисертаційного дослідження Анатолія Анатолійовича досягається не лише теоретичними методами, а й завдяки проведенню констатувального та формувального етапів експерименту. Якісний та кількісний аналіз результатів експериментальних досліджень наочно ілюструється численними таблицями, що надає висновкам, теоретичним положенням, практичним результатам логічності та переконливості.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота з формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін» –

висвітлено результати дослідно-експериментальної роботи з перевірки дієвості педагогічних умов і методики формування ФКК майбутніх офіцерів-прикордонників «Школа командирської майстерності».

У результаті експериментальної роботи встановлено, що обґрунтовані педагогічні умови та методики формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін обумовили підвищення рівня сформованості цих компетентностей.

Позитивної оцінки заслуговує комплекс методів і методик (як теоретичних, так і емпіричних), які було використано для вирішення поставлених задач на всіх етапах дослідження щодо формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників.

Методи математичної статистики, які застосовано для кількісного й якісного аналізу результатів дослідження (багатофункціональний критерій F^* Фішера) підтвердили достовірність отриманих результатів дослідження.

Загальні висновки в цілому адекватно відображають зміст виконаного дослідження, а додатки, які мають дуже цікаві матеріали, вдало його коментують та доповнюють.

4. Аналіз змісту автореферату. Основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано у 22 наукових працях, із них 1 навчально-методичний посібник, 6 наукових статей (1 – у співавторстві) – у фахових виданнях України в галузі педагогіки, 2 статті – в іноземному і наукометричному виданнях, 11 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, що дозволяє зробити висновок, що в них достатньо повно відображено методику дослідження, наукові результати і основні висновки. Зміст автореферату відповідає дисертаційній роботі і розкриває логіку її проведення. Усі пункти наукової новизни дослідження, які заявлені в авторефераті відображені у дисертаційній роботі.

5. Дискусійні положення та зауваження до роботи. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію, відзначаючи її належний науковий рівень і

наголошуючи на позитивних аспектах дослідження, дозволимо висловити деякі зауваження і вказати на дискусійні моменти.

1. Автору варто було б дослідити особливості формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі практичної діяльності, а саме стажування їх на кордоні.

2. Обґрунтування теми дослідження було би більш переконливим, якби автор у вступі надав основні результати вивчення стану професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників у контексті формування фахових командирських компетентностей курсантів, які спонукають переглянути усталені засади викладання загальновійськових дисциплін для цієї категорії фахівців.

3. У дослідженні доцільно було б ширше представити актуалізацію досвіду формування фахових командирських компетентностей не лише у працях вітчизняних, але й зарубіжних вчених останніх років.

4. У дослідженні визначені педагогічні умови дієвості процесу формування фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників. Проте, до цих умов не віднесено підготовку науково-педагогічного складу до формування фахових командирських компетентностей курсантів. Хоча така підготовка згадується на с. 85 дисертації як окремий пункт схеми реалізації компетентнісного підходу в умовах освітнього простору ВНЗ, а також на с. 7 автореферату.

5. На наш погляд, наукова новизна дослідження значно виграла б, якщо сформульоване автором визначення сутності фахових командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників було подано як «вперше», а не в «подальшого розвитку набули», це підсилило б теоретичну значущість роботи, що цілком зроблено у дисертації.

6. У підрозділі 1.3 автором зазначаються принципи, які впливають на формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. Варто було, на нашу думку, зосередитися на цих принципах, детальніше охарактеризувавши кожен з них.

6. Загальні висновки і оцінка дисертації. Проте, висловлені дискусійні положення та зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження. Завдання, які поставлені дисертантом, виконані. Автореферат дисертації повністю відповідає її змісту. Опубліковані автором наукові праці розкривають основний зміст дисертації. В цілому дисертація є самостійним завершеним дослідженням, в якому одержані нові науково обґрунтовані результати і відповідає вимогам, які встановлені у пп. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 656 від 19.08.2015 р., які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор Мірошніченко Анатолій Анатолійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – «Теорія та методика навчання» (загальновійськові та військово-спеціальні дисципліни).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки та психології

Харківського національного університету

внутрішніх справ

О. І. Федоренко

